

مقدمه

دورارگونه به توافقیهای قابل ملاحظه‌ای دست یافته و کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (W.T.O) نیز ظاهراً به اجرای تصمیمات آن علاقه‌مندی نشان داده‌اند و مقرر گردیده است موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای را از جسلو راه جریان آزاد کالاها و خدمات بردارند. در زمینه سه مولفه یادشده، هرگز عمل صددرصد منطبق بر مقررات نبوده، لیکن در این میان، تنها آزادی مبادله سرمایه و تحرک و انتقال بین‌المللی سرمایه خارجی است که می‌توان گفت شکل نسبتاً قابل قبول به خود گرفته و از رشد چشمگیر و قابل اطمینانی برخوردار بوده است.

توانمندیهای اقتصادی و سیاسی کشور دریافت‌کننده و نیز شرایط حاکم بر اقتصاد جهانی و بازارهای طرف معامله با کشور موردنظر بستگی دارد و بر این اساس کشورها در صورتی می‌توانند از مزایای سرمایه خارجی بهره‌مند شوند و از مخاطرات آن در امان باشند که حداقل شرایط لازم برای بهره‌برداری مفید از سرمایه‌های خارجی را فراهم کرده باشند و نیز به اندازه کافی از قدرت چانه‌زنی برای هدایت جریان این سرمایه‌گذاریها در مسیرهای موردنیاز خود برخوردار باشند. همچنین شرایط زمانی پذیرش سرمایه‌های خارجی، میزان حمایت بازارهای منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای نیز از عوامل دیگری است که می‌تواند تعیین‌کننده پیامدهای مثبت و یا منفی سرمایه‌گذاری خارجی شود.

در مجموع، باید گفت براساس شواهد موجود و علی‌رغم نظرات محافل رادیکالی در مورد سرمایه‌گذاری خارجی، این پدیده در دهه‌های اخیر در مجموعه اقتصاد جهانی از نقش قابل توجهی برخوردار بوده و رشدی چشمگیر داشته است، که البته این نمی‌تواند موافق یا مخالفت در جذب سرمایه خارجی را برای یک کشور خاص، توجیه کند. زیرا حاوی کل پیامدهای آن نیست.

زمینه‌های جذب سرمایه و انتقال تکنولوژی: فرایند انتقال تکنولوژی به داخل کشور سرمایه‌پذیر به شرطی حاصل می‌شود که کشور میزبان خود از محیط تجاری مطلوب برخوردار باشد و در خط‌مشی‌های اساسی و کلان، ساختار اقتصادی کشور را در جهت بهبود، حمایت کند. در مجموع زمینه‌هایی که لازم است فراهم شود تا سرمایه‌های خارجی به داخل کشوری

اگرچه مولفه‌های آزادی مبادلات تجاری، گسترده شدن بازارهای کار و توسعه بازارهای پولی و مالی و رفع موانع قانونی و ساختاری، از ویژگیهایی بوده است که شرایط اقتصادی در دو دهه اخیر در جهان را شکل می‌دهد. با وجود این، می‌توان گفت از میان این سه مولفه، سرمایه‌گذاری خارجی یک اصل متمایز به حساب می‌آید که در تحول شرایط اقتصادی جهان نقش موثرتری داشته است. برای توضیح بیشتر این ویژگی لازم است گفته شود در زمینه آزادی تجارت بین‌المللی در قالب مبادله آزاد کالاها و خدمات، مذاکرات

جهت‌گیری نظرات در خصوص سرمایه‌گذاری خارجی: (۱)

سرمایه‌گذاری خارجی به‌عنوان پدیده‌ای که در دو دهه اخیر در تنظیم بازار جهانی و حرکت کشورها در همسوس شدن با ساختار اقتصاد جهانی نقش تعیین‌کننده داشته است، اکنون یک مسئله جهانی به‌شمار می‌رود که بحثهای موافق و مخالف زیادی را برانگیخته است. برخی از صاحب‌نظران و کارشناسان مسایل جهانی اقتصاد، سرمایه‌گذاری خارجی را حرکتی همراه با جهانی شدن تولید می‌دانند که در پیوستن کشورها به جریان اقتصاد بین‌المللی دارای نقش تعیین‌کننده‌ای است. این گروه از کارشناسان سرمایه‌گذاری خارجی را عامل رشد تجارت جهانی و نیز زمینه‌ای برای تنوع بخشیدن به تولید کشورهای تک‌محصولی و ورود این کشورها به جامعه جهانی می‌دانند. گروهی دیگر از اندیشمندان و کارشناسان مسایل جهانی اقتصاد، با تاکید بر نقش شرکتهای چندملیتی در استقرار این سرمایه‌ها در نقاط مختلف جهان و تضادی که به صورت ذاتی و درونی بین منافع این شرکتها و منافع ملی کشورها وجود دارد، آن را خطری بالقوه برای کشورهای سرمایه‌پذیر به حساب می‌آورند و توصیه این کارشناسان به کشورها در این زمینه بهره‌گیری حداکثر از منابع داخلی و استفاده از سرمایه خارجی در شرایط کاملاً اضطراری است. نظریه میانه دیگری نیز وجود دارد که مبتنی بر شرایط و تواناییهای اقتصادی و سیاسی کشور سرمایه‌پذیر است. مطرح‌کنندگان این نظریه بر این بناورند که پیامدهای سرمایه‌گذاری خارجی برای کشورهای مختلف به خصوصیات، ساختارها و امکانات و

جذب سرمایه ایرانیان همیشم خارج از کشور؟

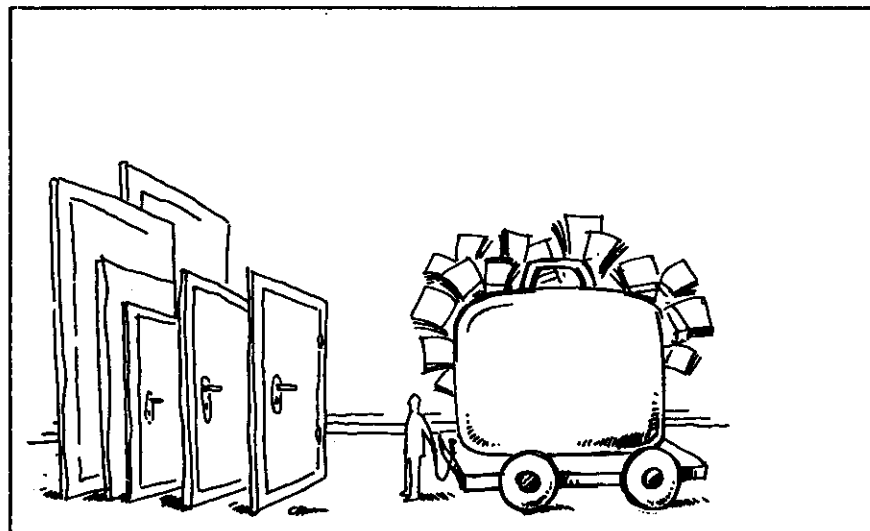
مبیت یا منفی؟

از: پیروز صفوی

است، که در نهایت به دلیل عدم امکان دسترسی به منابع موجود، به صورت کمبود متجلی می‌گردد.^(۵)

اولاً در کشور ما، حجم موجودی سرمایه داخلی برای سرمایه‌گذاری نامشخص است، ثانیاً نیازهای سرمایه‌ای به‌طور واقعی، رقم مشخصی ندارد. بازار سرمایه با وجود ضعفها و عدم کاراییهای موجود، بخشی از منابع و پس‌اندازها را جمع‌آوری می‌کند و درصد ناچیزی از سرمایه‌های داخلی از طریق بورس اوراق بهادار و یا سیستم بانکی جذب می‌گردد، به علاوه اینکه در تخصیص پروژه‌ها و اولویتهای سرمایه‌گذاری از این مجاری، کارایی لازم وجود ندارد. منظور این است که باتوجه به این عدم کاراییها و شفاف نبودن میزان و حجم نیازهای واقعی سرمایه‌ای کشور به‌علاوه شرایط خاص ساختاری اقتصاد کشور و معضلات موجود از قبیل اتکا به درآمدهای نفتی، تصمیم‌گیری نسبت به وجود نیاز یا عدم نیاز به سرمایه‌های خارجی، بویژه از این جهت دچار ابهام می‌شود که در صورت فراهم بودن سرمایه آیا تخصیص آن و اولویت‌بندی پروژه‌ها در جهت اهداف توسعه اقتصادی کشور خواهد بود یا خیر؟ حال، بماند اینکه مشخص نیست که در حال حاضر، آیا معضل ما کمبود حجم موجودی سرمایه در کشور است، یا ضعف در جذب و انباشت آن، تا اینکه نسبت به جذب سرمایه‌های خارجی و انتظارات عمدتاً با بافت و نگرش نظری از مجزیه‌هایی که بیشتر به رویا می‌ماند تا واقعیت، ارزیابی و اظهار نظر کنیم. قابل توضیح است که صرف دل خوش کردن به اعلام آمادگی شرکتها و شخصیت‌های خارجی به سرمایه‌گذاری در ایران، نمی‌تواند دردی را دوا کند. زیرا به‌علاوه مشکلات و ابهامات یادشده که هرگز روی آن مطالعه‌ای نشده است و بایستی با کنار کارشناسی روشن گردد، شرکتها و سرمایه‌گذاران (چه داخلی - چه خارجی) منافع اقتصادی - بازرگانی خود را مدنظر دارند و چنانچه کشور سرمایه‌پذیر از قدرت کافی برای جذب بجا و تخصیص بهینه سرمایه‌ها در بافتهای ضروری اقتصاد را نداشته باشد و اصولاً از مدیریت کارا برای تمهید و تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری برخوردار نباشد، چه بسا علاوه بر پیامدهای وابستگی، آسیب‌پذیری اقتصاد را در مقابل شوکهای وارده به اقتصاد، از قبیل خشکسالی و نیز سایر شوکهای طرف عرضه اقتصاد، دامن بزند و ساختار ناسالم را به‌نحو بیشتری تخریب کند. سرمایه‌گذاری از طریق

۳ - چه تضمینهایی برای بازگرداندن اصل و فرع سرمایه یا حفاظت از آن در قبال مخاطرات مختلف وجود دارد؟

۴ - آیا سرمایه‌گذار خارجی برای فروش محصولات تولیدی به آسانی به بازارهای داخلی یا خارجی دسترسی دارد؟

۵ - چه امتیازاتی برای جلب سرمایه‌های خارجی در کشور میزبان وجود دارد؟

مهمترین بخشهای جذب سرمایه‌های خارجی^(۶) براساس پیش‌بینی کارشناسان اقتصادی، مهمترین بخشهایی که بیشترین سرمایه‌گذاریها مستقیم خارجی را در آینده جذب خواهد کرد، عبارتند از:

- ارتباطات راه‌دور؛
- بخشهای زیربنایی؛
- صنایع خودروسازی؛
- صنعت گردشگری؛
- صنایع ارائه‌دهنده خدمات تجاری؛
- توزیع و تدارک کالا؛
- وسایل ارتباط جمعی؛
- برخی از صنایع تولیدکنندگان کالاهای مصرفی سرمایه‌گذاری خارجی در ایران درخصوص سرمایه‌گذاری در ایران، مشکل اصلی در دو وجه مطرح است:

۱ - انباشت سرمایه‌ها؛

۲ - هدایت منابع سرمایه‌ای به سمت سرمایه‌گذاری مولد.

همچنین یادآور می‌شود که در کشورهای در حال توسعه (از جمله ایران)، مشکل اصلی، کمبود منابع سرمایه‌ای نیست، بلکه مشکل در مدیریت منابع، چه در مرحله انباشت و چه در مرحله سرمایه‌گذاری سرمایه‌ای جمع‌آوری شده

جلب گردد، از این قرار است:^(۲)

● وجود امنیت کامل سرمایه‌گذاری به مفهوم وجود بستر لازم برای تامین و تحقق اهداف سرمایه‌گذار؛

● دسترسی به نیروی کار ارزان و امکان مقایسه بهره‌وری آن در اقتصاد کشور؛

● بازبودن راه نفوذ و حضور آسان و شفاف سرمایه‌گذار در بازارهای خارجی؛

● فراهم بودن امکانات تامین مواد اولیه، قطعات و خدمات مورد نیاز برای سرمایه‌گذار؛

● محیط فعالیت از شرایط زیستی، سیاسی و اجتماعی مناسب برخوردار باشد؛

● سرمایه‌گذار بتواند به اطلاعات مورد نیاز در مورد منطقه و کشور میزبان در حدی که برنامه‌ریزی برای اجرای پروژه‌های سرمایه‌گذاری ایجاب می‌کند، دسترسی بیابد.

عوامل موفقیت کشورها در جذب سرمایه‌های خارجی

اغلب کشورها به این نتیجه رسیده‌اند که جلب سرمایه‌های خارجی می‌تواند در اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی آنها تاثیر زیادی داشته باشد. توفیق کشورها در جلب سرمایه‌های خارجی به عوامل متعددی بستگی دارد و سرمایه‌گذاران خارجی نیز هنگام اتخاذ تصمیم در مورد انتخاب یک کشور به‌عنوان محل فعالیت خود جوانب متعددی را مدنظر قرار می‌دهند. از جمله این نکات عبارت است از:^(۳)

۱ - در کشور میزبان چه رشته‌هایی استعداد پذیرش سرمایه خارجی را دارد؛

۲ - آیا سرمایه‌گذار خارجی در انتخاب رشته‌های مورد نظر یا مکانهایی که مستعد سرمایه‌پذیری هستند، از آزادی کامل برخوردار است؟

ایران اشاره می‌شود و درضمن آن، اقدامات، تسهیلات و نیز ظرفیتهایی که فراهم شده یا قرار شده تا فراهم شود، مرور می‌گردد.

موانع و مشکلات:

۱ - وجود مشکلات مالی و عدم توان بازپرداخت به موقع و کامل بدهیهای خارجی کشور؛

۲ - ریسک تجاری کشور، یا داران نبودن وجهه لازم در بازارهای جهانی از جمله بازار اروپا، که منجر به افزایش قیمت کالاهای صادراتی ایران در بازار جهانی بین ۱۳ تا ۱۵ درصد قیمت جهانی، می‌گردد؛

۳ - تحریمهای آمریکا علیه شرکتهای سرمایه‌گذار در ایران، که مانع از سرمایه‌گذاری حداقل تعدادی از سرمایه‌گذاران خارجی می‌شود. از جمله شرکت «بروکن هیلز»^(۷) قصد دارد در بخشهای معادن، انرژی و فولاد ایران، در سطحی که مشمول تحریمهای آمریکا نشود، همکاری کند.

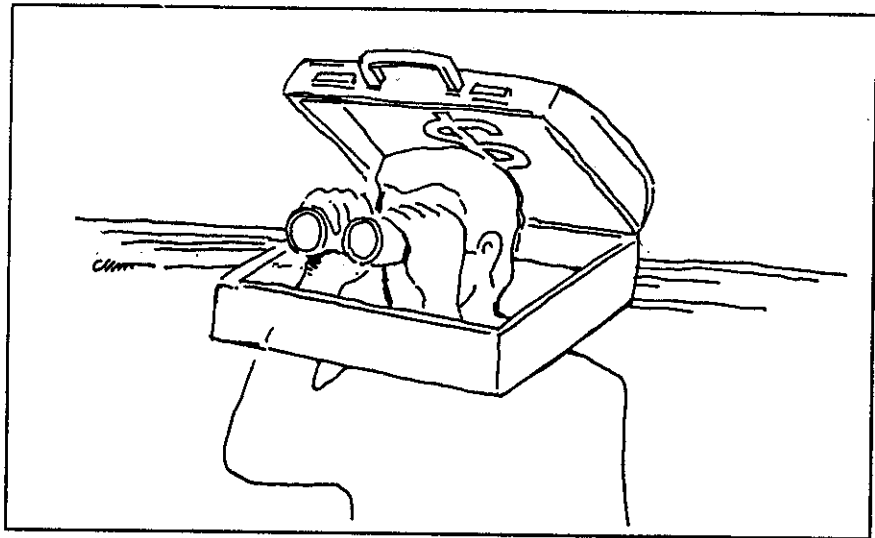
۴ - پایین بودن نرخ بهره پرداختی به صاحبان سرمایه‌های ریالی، به نحوی که سالهای مدیدی است به صاحبان این سرمایه‌ها بهره‌ای بسیار کمتر از حتی سایر فعالیتهای غیرمولد جامعه پرداخت می‌شود و به همین دلیل سرمایه‌های سرگردان بزرگی را از جریان فعالیت تولیدی خارج کرده، به بازار دلالی و سوداگری هدایت کرده‌ایم. رفتار مشابهی نیز با صاحبان سرمایه‌ها و اندوخته‌های ارزی داشته‌ایم و ضمن اینکه به آنها بهره قابل قبولی پرداخت نشده، بلکه برای اخذ وجوه ارزی خود از سیستم بانکی نیز دچار سردرگمی‌ها و پیچیدگی‌های ناشی از مراحل زائد بوروکراسی شده‌اند؛

۵ - قوانین و مقررات نامناسب، دست‌وپاگیر و ناهماهنگ با مسابقات جاری دنیا در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی و جذب سرمایه‌ها؛

۶ - مبارزه بسیاری از کشورهای خارجی بر علیه محصولات ایرانی در بازارهای جهانی بویژه در بازار اروپا، از جمله انگلیس، که برای کالاهای ایرانی تعرفه‌های کلانی وضع می‌کند؛

۷ - مشکلات دیپلماتیک با برخی کشورها و عدم صدور روادید برای ایرانیان جهت دید و بازدیدها و مذاکرات تجاری با مقامات آن کشورها؛

۸ - آمیختگی بین بازار پول و بازار سرمایه به نحوی که سود بانکها ۲۰ درصد و سود بخش صنعت ۱۵ درصد^(۸) است و از آنجا که

آینده نیز این قبیل سرمایه‌گذارها داشته باشند. حال چنانچه ابهامات و شبهات موجود رفع شود و فرض بر این باشد که سرمایه‌گذاری خارجی برای کشور مناسب است، کمابینکه در قالب طرح ساماندهی اقتصادی این امر تصریح شده است، بنابراین جذب سرمایه ایرانیان مقیم خارج مسلماً مطلوب و مفید خواهد بود. زیرا تفاوت عمده‌ای که با سرمایه‌گذار بیگانه دارد این است که به خاطر تطابق و همگونی فرهنگی، مذهبی و ملی و وطن‌دوستی ایرانیان، ممکن است بخش وسیعی از آنها سرمایه‌ها را از مملکت خارج نکنند و اقدام به سرمایه‌گذاری مجدد (تحت شرایط امنیت کامل اقتصادی - اجتماعی) سرمایه‌های خود بکنند، که پیامدها و آثار جانبی مفید و اقتصادی خود را در اقتصاد و بازگانی کشور برجا خواهد گذاشت و در جهت رشد اقتصاد کشور اثر مستقیم خواهد داشت.

لذا دولت باید سرمایه ایرانیان مقیم خارج را برای خرید سهام بورس و تامین مالی کارخانه‌ها جذب کند و تضمین بدهد که آنها می‌توانند هرگاه مایل بودند، سرمایه و ارز خود را خارج کنند. دولت چنانچه به سرمایه‌گذاران خارجی برای سرمایه‌گذاری در کشور تضمین می‌دهد، پس می‌تواند ضمن رفع مشکلات احتمالی درخصوص گذشته ایرانیها در کشور، به سرمایه‌گذاران ایرانی مقیم کشور تضمین لازم را بدهد. در ادامه، در ابتدا پاره‌ای موانع و مشکلات موجود بر سر راه جذب سرمایه‌های خارجی از جمله سرمایه و اموال ایرانیان مقیم خارج کشور، به پاره‌ای سرمایه‌گذارهای خارجی بویژه از جانب ایرانیان خارج کشور در مناطقی از

ایرانیان مقیم خارج را نیز باید عمده‌تاً در قالب مفهوم اقتصادی و منافع اقتصادی حاصل از انباشت و به جریان انداختن سرمایه دیده، به علاوه اینکه به بسیاری از سرمایه‌داران ایرانی مقیم خارج بایستی برای جلب سرمایه‌گذاری در کشور، غرامت پرداخت کرد و در پرداخت غرامت نیز هیچ تبعیضی قائل نشد و این خود، بر مشکل جذب سرمایه‌های خارجی می‌افزاید. زیرا در مقابل سرمایه‌گذار خارجی که ذهنیتی از رفتارهای قبلی ما را ندارد، پاک کردن ذهنیتهای قبلی، خود ۵۰ درصد از کار است. بنابراین، برای یک ایرانی مقیم خارج کشور که دارای سرمایه آماده جهت سرمایه‌گذاری است، بایستی ضمن قائل شدن تسهیلات و تمهیدات برای افتتاح حساب، تسهیلات لازم برای برداشت و نیز تمهید خارج کردن سرمایه‌اش از کشور را بایستی قائل شد. زیرا در غیر این صورت، به خاطر اینکه بانکها و موسسات مالی دنیا در کشورهای دیگر این تسهیلات را به نحو مطلوب و در سریعترین زمان ممکن، برای سرمایه‌گذاران، از جمله سرمایه‌داران ایرانی قائل هستند، لذا ایرانیان مقیم خارج حاضر به انتقال سرمایه‌ها به کشور نخواهند بود. این نکته نیز قابل یادآوری است که همان طوری که اشاره گردید، سرمایه‌گذار به دنبال سودآوری است و با وجود همه مشکلاتی که در حال حاضر به عنوان تلاشهای سرمایه‌گذاری خارجی در کشور موجود است لیکن به دلیل وجود زمینه‌های سودآوری در برخی پروژه‌ها، باز برخی سرمایه‌گذاران خارجی به قیمت ریسک‌پذیری و پذیرفتن مخاطرات، اقدام به سرمایه‌گذاری در کشور می‌کنند و ممکن است در

سرمایه‌گذاری وجود ندارد. با وجود مشکلات و مسایل یادشده و پاره‌ای مسایل دیگر در زمینه جذب سرمایه‌های خارجی از قبیل موانع و مشکلات مربوط به حضور بانکهای خارجی و بیمه و نامناسب بودن نرخ بهره بانکی در کشور، تاکنون توسط ۷ شرکت تولیدی و خدماتی خارجی، مبلغ ۱۷ میلیون و ۱۲۰ هزار دلار سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد کیش صورت گرفته است. برای اجرای این طرحها، بیش از ۶۵ میلیارد و ۷۸۰ میلیون ریال نیز از سوی شرکای ایرانی سرمایه‌گذاری شده است. میزان سرمایه‌گذاری انجام شده در منطقه کیش توسط ایرانیان مقیم خارج کشور، در حدود ۴ میلیون دلار و ۹۷۰ میلیارد ریال است. از سوی سرمایه‌گذاران داخلی ۱۹۲ میلیون دلار و ۱۲۰ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری در بخش صنعت منطقه یادشده صورت پذیرفته است.^(۹)

میزان واردات به جزیره کیش از ۳۸۰ میلیون دلار در سال ۱۳۷۱ به حدود ۱۱۰ میلیون دلار در سال ۱۳۷۷ رسیده است. این درحالی است که به لحاظ درآمد حاصل از صنعت گردشگری، تعداد مسافران ورودی به منطقه، از ۲۵۰ هزار نفر در سال ۱۳۷۱، به حدود ۸۰۰ هزار نفر در سال ۱۳۷۷ افزایش یافته است.^(۱۰)

باتوجه به اینکه کشور ما در سالهای گذشته در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی توفیقی نداشته است، بخش کشاورزی نسبت به سایر بخشهای اقتصادی موفقیت نسبی کمتری داشته است. این درحالی است که در بودجه سال ۱۳۷۸ و در قالب طرح ساماندهی اقتصادی کشور، بندهای مختلفی برای جذب سرمایه‌های خارجی پیش‌بینی شده است، که بخش کشاورزی را نیز مشخصاً شامل می‌گردد، به نحوی که مطابق آخرین پی‌گیریها، قرار شده است به بانکهای کشاورزی و صنعت و معدن اجازه داده شود تا سقف ۵۰۰ میلیون دلار از منابع بیع متقابل استفاده کنند. همچنین اجازه جذب ۴۰۰ میلیون دلار سرمایه‌گذاری به روش فاینانس و سایر روشهای تامین منابع مالی به بخش کشاورزی داده شده است. بنابراین قرار شده است در سال ۱۳۷۸، حدود ۹۰۰ میلیون دلار سرمایه‌گذاری خارجی به بخش کشاورزی کشور تزریق شود.^(۱۱) درحال حاضر، سرمایه‌گذاران خارجی از چند کشور اروپایی و کشورهای حوزه خلیج فارس برای سرمایه‌گذاری خارجی در کشور اعلام آمادگی کرده‌اند، که چندتن از آنها هموطنان

**سرمایه‌گذاری خارجی
در دو دهه اخیر
در حرکت کشورها در
همسو شدن با ساختار
اقتصاد جهانی
نقش تعیین‌کننده
داشته است.**

**فرایند انتقال تکنولوژی
به داخل کشور
سرمایه‌پذیر
به شرطی حاصل می‌شود
که کشور میزبان خود از
محیط تجاری مطلوب
برخوردار باشد.**

خود به دلخواه به میزان و در زمان مقتضی بهره‌برداری کند. این همان اقدامی است که بانکهای خارجی دنیا برای مشتریان خود، از جمله مشتریان ایرانی خود، به نحو مطلوب انجام می‌دهند.^(۱۲)

وزارت امور اقتصادی و دارایی نیز اعلام کرده است که اصل و بهره سرمایه‌گذاریهای خارجی را در بخشهای عمده‌ای از قبیل نیروگاههای آبی-برقی، سیکل ترکیبی و استفاده از ظرفیتهای خالی به روش B.O.T را تضمین می‌کند.^(۱۳)

بیمه مرکزی با استناد به روابط بیمه‌ای مطلوب شرکت بیمه با بسیاری از کشورهای دنیا، به عنوان نماینده دولت در بازار فاینانس و انجام عملیات اتکایی اجباری در کشور ما همه‌گونه حمایت لازم را درخصوص انجام سرمایه‌گذاریهای لازم انجام خواهد داد و خدمات لازم را در قالب بیمه‌های باربری و نیمه‌تمام خطر نصب، بیمه شکست ماشین‌آلات و بیمه آتش‌سوزی ارائه خواهد داد.

همچنین گمرک ایران نیز وعده داده است که با حذف دیوانسالاری و تسهیل امر صادرات و واردات، تسهیلات لازم را برای واردکنندگان کالا و مواد اولیه فراهم آورد و امر سرمایه‌گذاریهای خارجی و حتی داخلی را مورد حمایت خود قرار دهد. اخیراً اجازه تخصیص ۳۰ درصد درآمد ارزی برای ورود مواد اولیه مورد نیاز کارخانجات داده شده است.^(۱۴) به منظور فراهم آمدن شرایط مساعد برای سرمایه‌گذاریهای خارجی، بویژه ایرانیان مقیم خارج در بخش کشاورزی، مقرر گردیده است که علاوه بر تضمین بانک مرکزی،

مقیم خارج هستند. در صورت تحقق میزان پنج میلیارد دلار^(۱۲) سرمایه‌گذاری خارجی طی ۵ سال آینده در بخش کشاورزی، در برنامه چهارم توسعه قادر خواهیم بود سالانه بیش از ۵ میلیارد دلار محصولات کشاورزی صادر کنیم.

تمهیدات و تسهیلات:

در مقابل مسایل و محدودیتهای بازاردارنده انباشت سرمایه‌های خارج در کشور، اخیراً مقرر گردیده است که تسهیلاتی جهت حذف یا کم‌رنگ کردن موانع موجود ایجاد گردد، که در ادامه، به پاره‌ای از آنها اشاره خواهد شد.

بانک توسعه صادرات ایران، در اوایل سال جاری اقدام خوبی داشته است. این بانک تمامی شعب رایانه‌ای خود را در تهران و شهرستان‌ها موظف کرده است که با تسهیلات ویژه و در سریعترین زمان، انواع حسابهای ارزی را بنابه درخواست مستقاضیان ایرانی و خارجی و اشخاص حقیقی و حقوقی افتتاح کنند و کلیه خدمات ارزی و صدور حوالجات را در کوتاهترین زمان ممکن (کمتر از یک ساعت) به آنان ارائه دهند. این اقدام نه تنها یک اقدام تسهیل‌کننده برای سرمایه‌گذاری خارجی است، صاحبان صنایع، بازرگانان و دیگر فعالان اقتصادی کشور نیز می‌توانند از مزایای آن برخوردار شوند. افتتاح حساب بدون توجه به ماهیت شخص حقیقی یا حقوقی، ملیت مشتری اعم از ایرانی و خارجی و نیز نوع ارز، کار جدیدی است که در دو دهه اخیر، هیچگاه جزأت اعمال آن را در کشور نداشته‌ایم، لیکن من بعد، مقرر گردیده است که هر شخص با افتتاح حساب در شبکه این بانک در کشور، از موجودی

سرمایه خارجی توسط صندوق بیمه محصولات کشاورزی نیز تضمین شود.

به نظر می‌رسد که جذب سرمایه‌های خارجی به‌عنوان راه‌حلی اساسی جهت رفع بحران موجود در اقتصاد کشور و سامان بخشیدن به ساختار بیمار آن در چارچوب طرح ساماندهی اقتصادی به‌شمار می‌رود و به همین دلیل است که مجلس شورای اسلامی به دريانت ۱۰/۵ میلیارد دلار اعتبار و تسهیلات خارجی در قالب قانون بودجه سال ۱۳۷۸ کل کشور رأی مثبت داده است. به عبارت دیگر، با وجود ضعفهای ساختاری اقتصاد کشور و وجود عدم کارایی شدید در بازار سرمایه و نابسامانی در انباشت سرمایه‌های داخلی و مهمتر از آن، نبود مدیریت کارآمد منابع در کشور، روی به جذب سرمایه‌های خارجی با نظر خاص به سرمایه‌های ایرانیان مقیم خارج آورده‌ایم، که امید است در این راستا اقتصاد کشور عاقبت به خیر باشد. زیرا به نظر می‌رسد که بهره‌گیری اقتصاد کشور ما از سرمایه‌های خارجی، به دلیل ناتوانی در جذب و هدایت سرمایه‌های موجود و نیز بهره‌گیری مناسب از درآمدهای نفتیمان در مسیر صحیح تولیدی آن است و نه در چارچوب منطق و فلسفه علمی ناظر بر سرمایه‌گذاری خارجی. به دیگر سخن بدانجا رسیده‌ایم که وقتی ما خودمان نمی‌توانیم برای بهره‌برداری از مزیت‌های گوناگون سرزمین کشورمان وارد عمل شویم و سرمایه‌گذاری کنیم، اجازه بدهیم دیگران وارد این فعالیت‌ها بشوند، تا از آثار جانبی (آثار اقتصادی) مثبت آنها بهره‌مند گردیم. مطابق برآورد کارشناسان، بالغ بر چهار میلیون نفر ایرانی مقیم خارج هستند، که در حدود ۲ میلیون نفر آنها در آمریکا اقامت دارند.^(۱۶) باتوجه به اینکه ایرانیان مقیم خارج عمدتاً یا سرمایه‌داران و افراد متمکن هستند، که برای سرمایه‌گذاری در بیرون مرزها از کشور خارج شده‌اند، یا برای ادامه تحصیل به خارج از کشور رفته و ماندگار شده‌اند و یا جزو مخالفان سیاسی - اجتماعی بوده‌اند، لذا با طرح چند پیش‌فرض ذیل، نسبت به برآورد حجم سرمایه احتمالی که در صورت توافق با ایرانیان مقیم خارج می‌توان جذب کرد، اقدام می‌گردد:

- ۱ - قشر سرمایه‌دار و سرمایه‌گذار معادل $\frac{1}{3}$ جمعیت ایرانی خارج از کشور باشند.
- ۲ - به دلایلی از قبیل مخالفت سیاسی عده‌ای از سرمایه‌داران، عدم توافق بین دولت و عده‌ای از سرمایه‌داران، کنار نیامدن دولت با برخی

**اگر در پنج سال آینده
به میزان پنج میلیارد دلار
در بخش کشاورزی
سرمایه‌گذاری کنیم
در برنامه چهارم توسعه
قادر خواهیم بود
سالانه بیش از پنج میلیارد دلار
محصولات کشاورزی صادر کنیم.**

عزم ما برای جذب سرمایه‌های خارجی جزم باشد، پتر است به‌نحو شرایط و تمهیدات ورود سرمایه‌های ایرانیان مقیم خارج فراهم شود، تا هم حجم قابل توجهی سرمایه برای سرمایه‌گذاری در مجاری مولد اقتصاد کشورمان جذب کنیم و هم با ایجاد تسهیلات بیشتر و جلب اطمینان آنها، مانع از خروج مجدد سرمایه‌های یادشده از کشور گردیم و در نهایت از منافع و آثار مثبت بلندمدت آن بهره‌مند گردیم. البته همان‌طوری که بیشتر نیز اشاره گردید، آثار مثبت مذکور در صورتی قابل تحقق است که این سرمایه‌ها به‌نحو مطلوبی به مجاری مولد و اولویت‌های استراتژیک سرمایه‌گذاری در کشور هدایت شود و مدیریت منابع به‌نحو کارآمد عمل کند. زیرا در غیر این صورت باتوجه به ضعفهای موجود که قبلاً ذکر آن رفت، ممکن است مضرات آن بیشتر از منافعش باشد. □

منابع:

- ۱ - صفوی، بیژن، گات و تحولات بین‌المللی، مجله اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۹۳ و ۹۴، خرداد و تیر ۱۳۷۴، ص ۱۱۷.
 - ۲ - ماهنامه مناطق آزاد، شماره ۷۲، ص ۲۲.
 - ۳ - ماهنامه مناطق آزاد، شماره ۷۹، صص ۲۱ و ۲۲.
 - ۴ - ماهنامه مناطق آزاد، شماره ۷۹، ص ۲۱.
 - ۵ - ماهنامه زمینه، شماره ۵۵ و ۵۶، ص ۱۶ (صفوی، بیژن، مکاتب انباشت سرمایه: تقسیم بین‌المللی کار)
 - ۶ - ابرار اقتصادی، مورخ ۷۷/۱۲/۱۵، ص ۸.
 - ۷ - ابرار اقتصادی، مورخ ۷۷/۱۲/۱۶، ص اول.
 - ۸ - کیهان، شماره ۱۶۵۴۴، مورخ ۷۸/۴/۹، ص ۳.
 - ۹ - ابرار اقتصادی، مورخ ۷۸/۳/۳۰، ص ۸.
 - ۱۰ - ابرار اقتصادی، مورخ ۷۸/۳/۳۱، ص ۸.
 - ۱۱ - ابرار اقتصادی، مورخ ۷۷/۱۰/۳۰، ص ۱.
 - ۱۲ - همان ماخذ، ص ۸.
 - ۱۳ - ابرار اقتصادی، مورخ ۷۸/۲/۲، شماره ۲۵۴، صص ۱ و ۵.
 - ۱۴ - ابرار اقتصادی، مورخ ۷۸/۳/۸، ص ۸.
 - ۱۵ - اخبار سراسری سیمای جمهوری اسلامی ایران، چهارشنبه شب مورخ ۷۸/۴/۹، اخبار ساعت ۲۱، شبکه اول سیما.
 - ۱۶ - برآورد کارشناسان موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی - گزارش داخلی «خصوصی‌سازی»
 - ۱۷ - ابرار اقتصادی، مورخ ۷۸/۳/۸، ص ۵.
- بیژن صفوی: پژوهشگر ارشد موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

سرمایه‌دارانی که اموال و سهام آنها ملی شده درخصوص پرداخت غرامت و مواد دیگر، فقط قادر به جذب ۳۰٪ از $\frac{1}{3}$ جمعیت ایرانی مقیم خارج و یا ۳۰٪ از سرمایه‌داران ایرانی مقیم خارج شویم.

۳ - هر ایرانی راغب به سرمایه‌گذاری فقط ۱۰۰ هزار دلار برای سرمایه‌گذاری در ایران اختصاص دهد.

۴ - مبنای محاسبه هر دلار به نرخ رسمی معادل ۳۰۰۰ ریال باشد.

در این صورت خواهیم داشت:

الف - تعداد افراد سرمایه‌دار ایرانی مقیم خارج = (نفر) $13333333 \times 4000000 = \frac{1}{3}$

ب - تعداد افرادی که راغب به انتقال سرمایه خود به ایران هستند =

(نفر) $4000000 \approx 3999999 = 13333333 \times 30\%$

ج - حجم سرمایه جذب شده از ایرانیان مقیم خارج از کشور =

میلیارد دلار $2000000000 = 4000000 \times 500000$

که برابر است با ۱۲۰۰۰ میلیارد ریال.

همچنین باتوجه به اینکه سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران اعلام کرده است مبلغ غرامت پرداختی به صاحبان سرمایه و سهام ملی شده معادل ۹۸۰ میلیارد ریال^(۱۷) است، ملاحظه می‌گردد که این مبلغ غرامت فقط معادل ۸/۲ درصد میزان سرمایه‌ای است که طبق برآورد فوق، از طریق ایرانیان مقیم خارج ممکن است به شریان اقتصاد کشور تزریق شود. بنابراین چنانچه